

Jméno: Ondřej Vitvar
Ročník: 1.
Předmět: Digitální knihovny
Projekt: Národní digitální archiv

UČO: 374246
Datum: 4.12.2013
Kod: PV070
URL: <http://projekty.osf-mvcr.cz/cz/26/default.aspx>

Cílem projektu Národního digitálního archivu (NDA) je archivace dokumentů vzniklých jen v elektronické podobě, a jejich zpřístupnění nejen složkám státní správy, ale i veřejnosti. Projekt umožní všechny dokumenty trvale uchovat a prostřednictvím internetových portálů je zpřístupnit veřejnosti. Projekt zahrnuje vybudování jednoho hlavního a jednoho záložního pracoviště pro uložení digitálních archiválií, nákup technologií pro jejich správu a vznik portálu pro přístup k nim. „Kromě značných časových úspor, zvýšení bezpečnosti dokumentů a sladění s dalšími projekty, se značně sníží i náklady na tisk a pořizování papíru, včetně nutnosti uskladnění stovek tun listinných materiálů.“ [1]

Samotná příprava projektu trvala, podle slov vedoucího projektu NDA, Jiřího Bernase, sedm let. Realizace odstartovala 1. 7. 2008. Ministerstvo vnitra na svých webových stránkách uvádí termín dokončení 12. 12. 2013. Nicméně původní termín spuštění rutinního provozu NDA, byl stanoven na 1. 1. 2012, tedy skoro dva roky před současným termínem udávaným Ministerstvem vnitra. Ani termín 12. 12. 2013 nebude konečný. V prezentaci dostupné na stránkách Národního archivu (www.nacr.cz) je uveden termín dokončení 31. 12. 2013.

Archivace dokumentů v elektronické podobě je přirozeně nejsnazší způsob jejich uchování. Ministerstvo vnitra v popisu projektu na svých stránkách [1] uvádí roční úsporu až 90 milionů korun. Jedná se o rozdíl ve finanční náročnosti uchovávání dokumentů v elektronické podobě nebo v podobě tištěné.

Je sice známo, že papír je jako médium pro archivaci dokumentů velmi dobrý, ale při časté manipulaci a používání podléhá zkáze velmi rychle. Oproti tomu elektronický dokument při opětovném otevření a prohlížení neztrácí nic ze své kvality.

Národní digitální archiv počítá s vybudováním dvou datových center o celkové kapacitě okolo 300 terabajtů. Tato hodnota by podle projektu měla vystačit zhruba do roku 2021. Lze však předpokládat, že další navýšení kapacity obou center bude v budoucnu finančně méně náročné než dnes. První (primární) z center se má nacházet v podzemí přímo vedle budovy Národního archivu v Praze 4 - Chodovci. Druhé (sekundární) pak v utajené lokalitě cca 100 km od Prahy. Vzniknout by mělo ze starého protiatomového krytu a jak jsem zjistil z veřejné zakázky na

dodavatele rekonstrukce prostor záložního pracoviště NDA [2], tak nacházet by se mělo pravděpodobně v okolí Hluboké nad Vltavou. Obě centra budou navzájem propojena minimálně dvěma nezávislými optickými okruhy tak, aby se minimalizovalo riziko vzájemné nedostupnosti obou center. „Jako ukládací média chráněného úložiště technologický projekt uvádí diskové pole zálohované na pásky.” [3]

Důležitou otázkou je formát, v jakém budou data v archivu ukládána a model jejich metadat. Projekt NDA počítá s ukládáním následujících druhů elektronických dat:

- textové dokumenty ve formátu prostého textu, XML nebo PDF A/1a
- tabulky ve formátu CSV
- prezentace ve formátech PPT nebo PDF
- rastrová grafika, formáty TIFF a PNG
- vektorová grafika, SVG v1.1
- zvukové soubory ve formátech WAV, AIFF a Broadcast Wave
- video dokumenty v nekomprimovaných formátech MPEG-1, MPEG-2, QuickTime a AVI.

Výpis formátů obsahuje jen formáty preferované, nicméně projekt počítá i s akceptováním mnoha dalších běžně používaných a rozšířených formátů jako například formát MP3 pro zvuk a podobně. Je navíc velmi pravděpodobné, že výčet formátů se bude nadále měnit a rozšiřovat o další, nové.

„Základní koncepce metadat pro potřeby digitální archivace je popsána informačním modelem, který je součástí standardu OAIS (The Open Archival Information System reference model).”[4] Všechna metadata budou v souladu s OAIS uložena spolu s dokumentem v rámci AIP (Archival Information Package).

Stanovit všechny podmínky ukládání dat v NDA byla jedna z priorit projektu, protože bylo nutné zařídit, aby všechny dokumenty vznikající ve státní správě tyto podmínky splňovaly co nejdříve, a to ještě před dokončením projektu NDA. Tím se zajistí pohodlné uložení i starších dokumentů do nově vzniklého NDA a ušetří se značné finanční prostředky i čas, který by jinak bylo nutné vynaložit na úpravu starších dokumentů podle standardů projektu NDA.

Poslední součástí projektu je zpřístupnění uložených dat veřejnosti. Bylo nutné definovat jednotlivé skupiny uživatelů a jejich práva tak, aby veřejnost nemohla přistupovat k neveřejným dokumentům. NDA počítá s vytvořením internetového portálu, kde po přihlášení budou dostupné dokumenty z archivu. Uživatel bude moci vyhledávat mezi všemi jemu přístupnými dokumenty na základě jejich metadat a vybrané dokumenty si pak zobrazit případně stáhnout. Přístupná bude uživateli vždy jen lokální kopie originálního souboru uloženého v archivu.

Celý projekt byl rozdělen na šest fází. V první, přípravné fázi bylo zapotřebí vytvořit samotný projekt, vypracovat potřebné studie a získat všechna nutná povolení. Následovaly dvě tzv. investiční fáze, ve kterých byl vybrán projektant staveb, dodavatel staveb a dodavatel technologické části. Čtvrtou etapou projektu, která měla odstartovat začátkem roku 2013, je testovací provoz archivu. Zhruba v polovině roku 2013 přišla na řadu fáze certifikace, která zahrnuje především bezpečnostní a procesní audit. Koncem roku 2013 by měl Národní digitální archiv zahájit ostrý provoz a celý projekt by tak měl být administrativně ukončen.

Finanční náročnost projektu byla stanovena na 466 milionů korun, z toho víc než 396 milionů bylo čerpáno z fondů Evropské unie.

Přes všechnu snahu se mi bohužel nepodařilo zjistit, zda práce probíhají podle plánu nebo je případný termín dokončení v ohrožení. Poslední zmínka o projektu NDA na webových stránkách Národního archivu je ze dne 23. 8. 2012. Píše se zde o realizaci projektu v roce 2014.[5] Z toho lze soudit, že termín dokončení v roce 2013 se zase o kousek posunul, ale jsou to jen mé spekulace. Podrobnější informace jsem se pokusil získat pomocí e-mailu, kde jsem žádal o informace k průběhu prací a případného dokončení projektu. E-mail jsem zaslal v první řadě vedoucímu projektu NDA, Jiřímu Bernasovi, později i na adresu uvedenou na stránkách Národního archivu (nda@nacr.cz) a ředitelce Národního archivu paní Evě Drašarové. Bohužel jsem neobdržel odpověď ani na jeden z e-mailů.

Projekt Národního digitálního archivu považuji za velmi důležitý. V současné době, se většina dat vytváří v elektronické podobě. Materiály, které elektronickou podobu nemají, se postupně digitalizují. Je velmi důležití myslet na způsob jejich uchovávání. Původně v roce 2002 urychlily projekty, které se zabývají digitalizací knih, časopisů, map nebo třeba matrik. Ale projekt, který řeší uchování dat, která již digitálně vznikla (tzv. born-digital data) ještě nebyl dokončen? Osobně si myslím, že jsme trochu zaspali a měli bychom dělat vše pro nápravu. Současný termín dokončení je téměř o dva roky opožděn proti původnímu, navíc není jisté jestli je beze zbytku realizovatelný a zda splní svůj účel. Pomalé realizaci hodně napomáhá špatné hospodaření s veřejnými penězi i zmanipulovaná výběrová řízení, která je nutné opakovat.

Přesto, že se jedná se o veřejný projekt realizovaný z veřejných zdrojů, informací o něm má veřejnost poskrovnu. Očekával bych, že informace o něm půjdou mnohem lépe dohledat. I přes nedostatky, které jsou zřejmé, projekt hodnotím kladně a jsem rád, že u nás něco podobného vzniká. Národní digitální archiv je pro současnou společnost velmi potřebnou institucí.

Zdroje:

[1] Ministerstvo vnitra ČR: Projekty. [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://projekty.osf-mvcr.cz/cz/26/default.aspx>

[2] Národní archiv: Veřejné zakázky. [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://web.nacr.cz/zakazky/NDA/VZ002-rekonstrukce_ZP/

[3] BERNAS, Jiří. Národní digitální archiv. *Knihovna* [online]. 2009, roč. 20, č. 1, s. 22-29 [cit. 2013-12-02]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna91/bernas.htm>>. ISSN 1802-8772.

[4] ICZ A.S. *Projekt pracoviště pro dlouhodobé ukládání a zpřístupňování dokumentů v digitální podobě*. 2008, 388 s. Dostupné z: http://www.nacr.cz/Z-Files/nda_proj1.pdf

[5] Národní archiv: Archiv zpráv. [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.nacr.cz/H-archiv/archiv.aspx>

Metadata v Dublin Core:

```
<link rel="schema.DC" href="http://purl.org/DC/elements/1.1" />
```

```
<meta name="DC.Title" content="Národní digitální archiv" />
```

```
<meta name="DC.Creator" content="Ondřej Vitvar" />
```

```
<meta name="DC.Subject" content="Projekt Národní digitální archiv" />
```

```
<meta name="DC.Description" content="Národní digitální archiv je projekt, který řeší ukládání born-digital dat." />
```

```
<meta name="DC.Date" content="2013-12-04" />
```

```
<meta name="DC.Type" content="Text" />
```

```
<meta name="DC.Type" content="Esej" />
```

```
<meta name="DC.Format" content="application/pdf" />
```

```
<meta name="DC.Source" content="http://projekty.osf-mvcr.cz/cz/26/default.aspx" />
```

```
<meta name="DC.Source" content="http://web.nacr.cz/zakazky/NDA/VZ002-rekonstrukce_ZP/" />
```

```
<meta name="DC.Source" content="http://knihovna.nkp.cz/knihovna91/bernas.htm" />  
<meta name="DC.Source" content="http://www.nacr.cz/Z-Files/nda_proj1.pdf " />  
<meta name="DC.Source" content="http://www.nacr.cz/H-archiv/archiv.aspx" />  
<meta name="DC.Language" content="cs-CZ" />
```